

УДК 783.27:78.087.68(477)"19/20"
DOI 10.32461/2226-3209.3.2024.313319

Цитування:

Гасанов Р. Г. Псалом №8 в українській хоровій музиці кінця ХХ – початку ХХІ століття: аналіз композиторських інтерпретацій (на прикладі творів Євгена Станковича та Олександра Яковчука). *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2024. № 3. С. 212–217.

Гасанов Рафаїл Гамзага огли,
аспірант Київського столичного
університету імені Бориса Грінченка
<https://orcid.org/0000-0002-9380-9129>
liafarvonasah@gmail.com

Hasanov R. (2024). Psalm No.8 in Ukrainian Choral Music of the Late 20th – Early 21st Centuries: Analysis of Composer Interpretations. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 3, 212–217 [in Ukrainian].

**ПСАЛОМ №8 В УКРАЇНСЬКІЙ ХОРОВІЙ МУЗИЦІ
КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ:
АНАЛІЗ КОМПОЗИТОРСЬКИХ ІНТЕРПРЕТАЦІЙ
(на прикладі творів Євгена Станковича та Олександра Яковчука)**

Мета статті – виявити особливості втілення духовного змісту Псалма №8 у хорових творах «Господи, Владико наш» Євгена Станковича та «Псалом №8» Олександра Яковчука. **Методологія дослідження** спирається на міждисциплінарний підхід, який включає історико-культурологічний, релігійно-філософський, текстологічний та музикознавчий аспекти. Залучено такі методи: історичний, соціокультурний, текстологічний, музикознавчий, інтерпретаційний, порівняльний. **Наукова новизна.** Уперше розглянуто різні версії втілення духовного змісту Псалма №8 в українській сучасній хоровій музиці. На підставі порівняльного аналізу хорового концерту Є. Станковича «Господи, Владико наш» для мішаного хору *a capella* та хорової мініатюри О. Яковчука «Псалом №8» для соло тенора та чоловічого хору *a capella* виявлено відмінні та спільні риси в образно-емоційній, драматургічній та стилістичній сферах цих творів. **Висновки.** З'ясовано, що композитори по-різному розкрили образно-емоційний, змістовий та семантичний потенціал тексту псалма. Відмінності інтерпретацій стосуються вибору жанру, виконавського складу, відбору тексту, втілення образного змісту, емоційного наповнення, фактурних прийомів. Спільні риси обох творів виявляються у використанні хору *a capella*, тяжінні до гармонічної барвистості, органічному поєднанні акордового складу, прийомів імітаційної поліфонії та народного багатоголосся. Доведено, що задум хорового концерту передбачав піднесене урочисте звучання, а хорової мініатюри – глибоке медитативне зосередження у молитві.

Ключові слова: псалом, духовна музика, хорова творчість, українські композитори, інтерпретація.

Hasanov Rafail, Postgraduate Student, Department of Musicology and Musical Education, Faculty of Musical Art and Choreography, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University

Psalm No.8 in Ukrainian Choral Music of the Late 20th – Early 21st Centuries: Analysis of Composer Interpretations

The purpose of the article is to identify the distinctive features of the embodiment of the spiritual content of Psalm No. 8 in the choral works “Lord, Our Master” by Yevhen Stankovych and “Psalm No. 8” by Oleksandr Yakovchuk. **The research methodology** is based on an interdisciplinary approach that includes historical-cultural, religious-philosophical, textual, and musicological aspects. The methods employed include historical, sociocultural, textual, musicological, interpretative, and comparative approaches. **Scientific novelty.** For the first time, different interpretations of the spiritual content of Psalm No. 8 in contemporary Ukrainian choral music are considered. Based on a comparative analysis of Y. Stankovych’s choral concert “Lord, Our Master” for mixed a cappella choir and O. Yakovchuk’s choral miniature “Psalm No. 8” for solo tenor and male a cappella choir, distinct and common features in the figurative-emotional, dramaturgical, and stylistic aspects of these works are revealed. **Conclusions.** It was found that the composers revealed the figurative-emotional, substantive, and semantic potential of the psalm text in different ways. The differences in interpretation concern the choice of genre, performance ensemble, text selection, embodiment of figurative content, emotional filling, and textural techniques. The common features of both works are manifested in the use of a cappella choir, a tendency towards harmonic colourfulness, the organic combination of chordal structure,

imitative polyphony techniques, and folk polyphony. It is proven that the concept of the choral concert implied an elevated, solemn sound, while the choral miniature aimed for deep meditative concentration in prayer.

Keywords: psalm, spiritual music, choral work, Ukrainian composers, interpretation.

Актуальність теми дослідження. Українське музикознавство надає особливого значення осмисленню сучасних тенденцій композиторської творчості, в якій з кінця ХХ століття дедалі зростає зацікавлення духовно-релігійною тематикою. Цей інтерес пов'язаний, передусім, із відродженням національно-духовних цінностей в суспільстві незалежної України. Як слушно зауважила А. Терещенко, «укорінена в культурних шарах минулого духовно-релігійна музика забезпечує надійний зв'язок з національною традицією і, разом з тим, творить значну перспективу нових творчих шукань, суб'єктивних інтерпретацій, тлумачень форми і змісту з позицій моральних запитів нового часу» [12, 455].

Багатство сакральних тем та образів композитори найприродніше втілюють у хоровій музиці – питомо національній жанровій сфері. При цьому особливу увагу митці приділяють текстам Псалтиря – благодатного джерела натхнення для музичного втілення релігійно-філософських роздумів та емоцій віруючої людини: молитовних, благальних, покайних, урочисто-піднесених. Серед значної кількості хорових інтерпретацій псалмових віршів рельєфно виокремлюються два твори на основі Псалма №8: хоровий концерт Євгена Станковича «Господи, Владико наш» для мішаного хору *a capella* (1998) та хорова мініатюра Олександра Яковчука «Псалом №8» для тенору і чоловічого хору *a capella* (2006). Розгляд цих композицій як оригінальних високохудожніх артефактів українського мистецтва сучасності відповідає актуальним проблемам науки.

Аналіз останніх досліджень. Твори сучасних українських композиторів на тексти Псалтиря неодноразово привертала увагу дослідників. Я. Бардашевська вивчала аспекти формотворення та стилістики псалмової творчості Віктора Степура [1], О. Полетаєва і М. Варакута – Ганни Гаврилець [8; 14], І. Гарькава та О. Зосім – Юрія Іщенка [4], О. Торба й І. П'ятницька-Позднякова – Вікторії Польової [9; 11], А. Волошенко – Ірини Алексійчук [3]. Особливості музичної мови хорового концерту Є. Станковича «Господи, Владико наш» аналізувала А. Володка [2]. Проте, специфіка музичного втілення тексту певного псалма у творчості різних композиторів ще не досліджувалася.

Мета статті – виявити особливості втілення духовного змісту Псалма №8 у хорових творах «Господи, Владико наш» Є. Станковича та «Псалом №8» О. Яковчука.

Виклад основного матеріалу. Псалом №8 належить до категорії пісень урочистостей. Цей хвалебний поетичний гімн¹, що оспівує велич Бога, який створив Світ і Людину, наділивши її життєвою енергією, здавна привертав увагу видатних композиторів різних епох та національних культур: Й. Гайдна, В. А. Моцарта, Ф. Мендельсона, Р. Вільямса, Б. Бріттена та ін. Хорові твори українців Є. Станковича (концерт «Господи, Владико наш») та О. Яковчука («Псалом №8»), написані на межі ХХ – ХХІ століть, органічно продовжують світову традицію музичних утілень цього тексту.

Назва концерту Є. Станковича «Господи, Владико наш» – початковий рядок Псалма №8 (у перекладі І. Огієнка). Покладений на музику, він набуває особливого, лейтмотивного, значення у драматургії твору. Це – єдина у концерті текстова цитата із Псалма №8, поряд з якою Є. Станкович використовує інші вірші Псалтиря. Відбір поетичних текстів, на думку митця, – «дуже особиста, інтимна справа. Для концерту можна зі Святого Письма підібрати ті тексти, які тебе цікавлять, які тобі близькі за настроєм» [10, 7–8]. Ці міркування вичерпно пояснюють вільний підхід композитора до роботи з текстом.

Звернення Є. Станковича до жанру хорового концерту вказує як на його шанобливе ставлення до національної традиції ХVІІІ століття (творчість М. Березовського, Д. Бортнянського, С. Дегтярьова, А. Веделя), так і прагнення утілити цілий спектр емоційних станів сучасної віруючої людини саме у великомасштабному хоровому жанрі з його потужними «музично-виконавськими можливостями, складністю тематичного розвитку, музичною драматургією, діалогічною структурою» [5, 338]. При цьому, композитор обирає не характерну для жанрового канону циклічну форму, а розгорнуту одночастинну з вільним наскрізним розвитком. У композиції концерту виокремлюються шість смислових розділів, що за своїми функціями відповідають частинам традиційного чотиричастинного симфонічного циклу зі вступом та кодою:

Вступ. «Господи, Владико наш» (*Lento*), *d-moll*.

I розділ. «Веселіться у Господі» (*Allegro risoluto*), *C-dur*.

II розділ. «Дороги твої дай пізнати мені» (*Meno mosso*), *fis-moll*.

III розділ. «Дякуйте Господу, кличте ім'я його» (*Allegro*), *D-dur*.

IV розділ. «Алилуя» (*Quasi meno mosso*), *B-dur*.

Кода. «Господи, Владико наш» (*Largo*, *Rubato*), *d-moll – C-dur*.

Твір розпочинається акордовою темою-славлення «Господи, Владико наш», яка має неквадратну побудову (т. 1–11), вільну метрику, декламаційний характер та барвистий гармонічний супровід з використанням побічних септакордів ладу та кластерних співзвуч. Ця тема виконує функцію вступу, набуваючи надалі, як уже відзначалося, значення своєрідного лейтмотиву.

Перший розділ концерту викладений у формі чотириголосної фуґи. Його тема «Веселіться у Господі» (т. 12) на текст Псалма №32 має активний характер, підкреслений висхідним рухом та пунктирним ритмом із синкопою. У процесі розвитку матеріалу поліфонічні епізоди чергуються із акордовими, в яких використано наближений до народного багатоголосся стрічковий рух (паралельні тризвуки, сектакорди, терцієві втори). Завершує розділ хоральне проведення лейтмотиву «Господи, Владико наш», яке обрамлює весь тематичний розвиток.

Другий розділ концерту, подібно до повільних частин симфонічного циклу, є своєрідним ліричним центром. Тема «Дороги твої дай пізнати мені», в основі якої вірш Псалма №25 (24), сповнена молитовного настрою. Тиха кульмінація розділу – тема хорального складу «Бережи мою душу, бо я богобійний», нав'язана рядками Псалма №86 (85), передає стан психологічного заглиблення. За нею слідує контрастний матеріал фуґи «Змилосьердсь до мене, Господи, бо я кличу до Тебе весь день» (Псалом №86). Ця благальна тема у виконанні жіночих голосів має підкреслено мінорне звучання (акцентування III ступеня ладу) з експресивними інтонаціями за участі альтерованих ступенів, зокрема, з підвищеним IV ступенем, який загострює тяжіння до домінанти на слові «Господи» (т. 78).

Характерна ознака Другого розділу – контрапунктичне поєднання тем на тексти з різних псалмів. Так, молитовна тема «Змилосьердсь...», що звучить у басах,

поєднується спочатку з лейттемою «Господи, Владико наш» у партії сопрано, а згодом, – з темою «Благословляйте, народи, нашого Бога» на вірші Псалма №66 (65), яка втілює світлий радісний настрій. Грандіозна кульмінація розділу – «Нехай Бог помилує нас» (т. 111), в основі якої рядки Псалма №67 (66), – вирізняється восьмиголосним хоральним викладом (*divisi* усіх партій), зростанням гучності, активним гармонічним розвитком з використанням тризвуків далеких тональностей, енгармонічних замінів та ладових співставлень, які, врешті, приводять до ствердження тоніки світлого *D-dur* (т. 121–123).

На хвилі емоційного піднесення вступає тематичний матеріал Третього розділу концерту – «Дякуйте Господу, кличте ім'я його» на текст Псалма №104 (105). У цьому епізоді Є. Станкович використовує незвичайний прийом: остинатне проведення теми у сопрано на фоні синкопованих контрапунктів альтів та тенорів. Цей прийом створює ефект святкового церковного передзвону, який також відзначала О. Крамаренко [7, 93]. Подальший розвиток побудований на чергуванні контрастних фрагментів: поліфонічного «Радійте, праведні, Господом, славте Його святу пам'ять» на вірші Псалма №97 (96) та хорального «Хваліться святим Його Йменням» (Псалом №105 (104)). Заключний епізод характеризується контрапунктичним поєднанням тем: «Дякуйте Господу» (баси), «Радійте, праведні» (тенори), «Веселіться у Господі» (альти) та «Хваліться святим Його Йменням» (*divisi* сопрано), що набуває потужного хорového звучання у світлій тональності *C-dur*.

Фінал «Алилуя» – вияв радості, визнання і прославлення Божої величі. Лірична наспівна тема, викладена паралельними терціями в партіях басів та тенорів, дедалі переходить у сопрано та альти, які діляться на чотириголосся, і зрештою тріумфально звучить у шестиголосому хорі (т. 198). Цьому епізоду властива тональна та ладова стійкість (*B-dur*), синкопований ритм, що за стилем викладу нагадує матеріал Третього розділу «Дякуйте Господу». Наступний фрагмент – хоральний епізод «Хваліте, Господні раби» – вирізняється колористичною гармонією та ритмічною єдністю усіх голосів хорového фактури у декламаційному промовлянні духовного тексту.

Завершується хорový концерт величною кодою, де лейтмотив «Господи,

Владико наш» відіграє роль об'єднуючого начала, провідної ідеї та своєрідної тематичної арки (т. 224), що утверджує у фінальному проведенні світле мажорне забарвлення (*C-dur*). Так, згідно з авторським задумом, пройшовши увесь молитовний шлях – від возвеличення Господа, через благання до урочистого прославлення Творця – людська душа ніби підіймається на вищий рівень пізнання смислу буття.

Відмінний підхід до втілення духовного змісту Псалма №8 простежується в однойменному хоровому творі О. Яковчука, який увійшов до авторського зошита «Псалми царя Давида». Цей зошит, що вийшов друком у 2019 році, складається з п'ятнадцяти різноманітних за змістом та настроєм хорових мініатюр, написаних для різних складів хору *a capella* (чоловічого, жіночого, мішаного) [13]. В основі композицій – псалмові рядки гімнічного (№28), скорботного (№12, 27, 29, 53) характеру, а також, тексти, що поєднують урочисто-дифірамічну патетику і проникливу молитву (№8, 22, 102, 132, 149).

«Псалом №8» (*Moderato, c-moll*) для тенора і чоловічого хору *a capella* повністю відтворює текст першоджерела у перекладі І. Огієнка. У творі панують роздуми про Божественний порядок світу і місце людини в ньому, про крихкість людини і водночас її силу, дану Творцем, про обрання людини Богом, яке потребує постійного духовного зусилля («...що таке чоловік, що Ти пам'ятаєш про нього, або син чоловічий, що Ти дбаєш про нього?»). В інтерпретації О. Яковчука початковий рядок псалма набуває медитативного характеру, на відміну від його урочистого звучання у творі Є. Станковича. Важливе значення у відтворенні стану філософського заглиблення має обраний композитором чоловічий склад виконавців, що апелює до давньої традиції хорового співу в чоловічих монастирях.

Хорова мініатюра О. Яковчука написана у тричастинній репрізній формі із скороченою репрізою АВА₁ та кодою. Тематизм першої частини сконцентрований на основній темі «Господи, Господи наш» (*Moderato, c-moll*), яка, за аналогією з

початковою темою твору Є. Станковича, експонує основну тему та виконує роль обрамлення. У розвитку цієї теми виокремлюються дві строфи з різними тональними центрами. Хвилеподібна мелодія вільно слідує за молитовним текстом, символічно досягаючи вершини у словах «вище небес» (т. 7). Так само як і в хоровому концерті Є. Станковича, гармонічна вертикаль рясніє септакордами, які часто рухаються у паралельному напрямі, нагадуючи стрічкове багатоголосся. Завершується проведення теми однойменною тонікою (*C-dur*), утверджуючи просвітлений стан молитви.

Тематизм другої частини псалма «Коли спогляну на небо» (*c-moll*) вирізняється оповідним речитативно-декламаційним характером. Мелодія, яку виконує тенор (т. 18), звучить на фоні гамоподібного *ostinato* чоловічих голосів в інтервал паралельної децими. Виконавський прийом *mormorando* надає звучанню чоловічих голосів особливого інтимного характеру, втілюючи стан медитативної зосередженості. Друга строфа псалма, присвячена образу Людини (т. 31), видається більш емоційною і напруженою завдяки використанню гармонічного виду мінору (на протигагу натуральному в першій строфі) та виразних тритонових інтонацій у низхідному русі, зокрема, стрибкам на збільшену кварту. Партію тенора підхоплює хор, який підтримує схвильований емоційний тонус та призводить до кульмінації частини та усього твору (т. 39).

Повернення основної теми першої частини «Господи, Господи наш» знаменує початок репризи, яка викладена у скороченому виді. Музично-поетичний діалог із Богом композитор завершує Славослов'ям, залучивши до матеріалу один із найвідоміших християнських молитовних висловлювань «Слава Отцю і Сину і Святому Духові, і нині, і повсякчас, і на віки віків. Амінь», який прославляє силу і велич Святої Трійці.

Висновки. Аналіз хорових творів Є. Станковича та О. Яковчука на текст Псалма №8 виявив відмінність авторських інтерпретацій, суть якої відображена у порівняльній таблиці:

Жанрово-стильові аспекти інтерпретації поетичного тексту	Композитор, назва твору	
	Є. Станкович «Господи, Владико наш»	О. Яковчук «Псалом №8»
Жанр	Хоровий концерт	Хорова мініатюра
Цитування	Початковий рядок	Повний текст псалма

Виконавський склад	Мішаний хор	Тенор <i>solo</i> та чоловічий хор
Образно-емоційний зміст	Урочисто-піднесений	Заглиблено-медитативний
Форма	Одночастинна з ознаками поеми та симфонічного циклу (чотири розділи зі вступом та кодою)	Тричастинна зі скороченою репризою та кодою
Хорова фактура	Контрастне чергування акордової та поліфонічної фактури імітаційного характеру	Поєднання гомофонно-гармонічної та хоральної фактури, використання прийомів народного багатоголосся

Наведені спостереження дають підстави стверджувати, що задум хорового концерту Є. Станковича передбачав піднесене урочисте звучання та прославлення Господа, тоді як хорова мініатюра О. Яковчука – глибоке медитативне зосередження у молитві та усвідомлення особливого місця Людини на землі, її ролі управителя усіх інших Божих творинь.

Водночас, у розглянутих музичних інтерпретаціях Псалма №8 помітні стилістичні схожості. Твори об'єднує свіжість гармонічних барв (панування септакордів у гармонічній вертикалі, стрічковий рух паралельними тризвуками, терцієві втори), вільна метроритміка, ознаки мелодичної декламації. Обидва композитори приділяють увагу тональності *C-dur*, використовуючи її для створення просвітленого урочистого настрою. Крім того, початкове зерно теми-звернення до Бога («Господи, Владико наш» / «Господи, Господи наш») отримало в обох творах подібне інтонаційне та ритмічне втілення – пунктирний ритм у поєднанні із низхідною інтонацією (у Є. Станковича – стрибок на чисту кварту вниз, в О. Яковчука – на малу терцію).

Викладені результати порівняльного аналізу переконують у смисловій багатозначності тексту Псалма №8, що, таким чином, обумовлює відмінність музичних інтерпретацій. Інтерес українських композиторів до віршів Псалтиря також підтверджує актуальність цієї книги в осмисленні сучасної картини світу.

Примітки

¹ Зміст Псалма № 8 у перекладі Івана Огієнка:

«1. Керівнику хору. Виконання в стилі гітгіт. Псалом Давидів.

2. Господи, Владико наш, яке то величне на цілій землі Твоє Ймення, Слава Твоя понад небесами!

3. З уст дітей й немовлят учинив Ти хвалу ради Своїх ворогів, щоб знищити противника й месника.

4. Коли бачу Твої небеса діло пальців Твоїх, місяця й зорі, що Ти встановив,

5. то що є людина, що Ти пам'ятаєш про неї, і син людський, про якого Ти згадуєш?

6. А однак учинив Ти його мало меншим від Бога, і славою й величчю Ти коронуєш його!

7. Учинив Ти його володарем творива рук Своїх, все під ноги йому вмістив:

8. худобу дрібну та биків, їх усіх, а також степових звірів диких,

9. птаство небесне та риби морські, і все, що морськими дорогами ходить!

10. Господи, Боже наш, яке то величне на цілій землі Твоє Ймення!» [6].

Література

1. Бардашевська Я. М. Псалми у творчості Віктора Степурка: контекст жанру й деякі особливості інтерпретації. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Мистецтвознавство*. 2015. Вип. 21(1). С. 150–156.

2. Волотка А. Жанрово-виконавські аспекти хорового стилю Є. Станковича. *Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти*. 2014. Вип. 39. С. 353–363.

3. Волошенко А. Авангардні проєкції національного хорового псалму на прикладі творів Ірини Алексійчук. *Наукові збірки Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка*. 2015. Вип. 36. С. 44–51.

4. Гарькава І. О., Зосім О. Л. Християнські ідеї та образи у творчості Юрія Іщенко: монографія. Київ: Ліра-К, 2023. 224 с.

5. Кириленко Я. О. «Концерт (пам'яті Миколи Леонтовича)» В. Степурка як втілення меморіально-неорелігійної моделі українського хорового концерту. Концерт» (пам'яті Миколи Леонтовича). *Вісник Нац. акад. керівних кадрів культури і мистецтв*. 2019. № 1. С. 337–342.

6. Книга псалмів. Біблія / пер. І. Огієнка. Режим доступу: <https://parafia.org.ua/biblioteka/svyat-e-pysmo/bibliya-za-ohijenko/knyha-psalmiv/>

7. Крамаренко О. Б. Семантика дзвонівості в хоровій творчості Є. Станковича в контексті історичних музичних традицій. *Культурологічна думка*. Том 3. №1. 2011. С. 90–93.

8. Полетаєва О. В. Ганна Гаврилець: жанрово-стильові аспекти творчості. Дис.... докт. філос.: спец. 025 «Музичне мистецтво». НМАУ ім. П. І. Чайковського. Київ, 2023. 326 с.

9. П'ятницька-Позднякова І. Смыслові рівні музично-текстової концептосфери псалма Вікторії Польової «Помилуй мя Боже». *Студії мистецтвознавчі. Музика. Кіно. Театр*. Число 1 (65). НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. Київ, 2019. С. 39–50.

10. Станкович Є. Хорові твори [Ноти]. Київ : Музична Україна, 2001. 40 с.

11. Торба О. Сучасна українська хорова музика: стиль і стильність (Псалом 50 (51) Вікторії Польової). *Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського*. 2010. Вип. 85. С. 357–377.

12. Терещенко А. Духовні засади сучасної української музики (на матеріалі хорової творчості). *Україна на порозі III тисячоліття: духовність і художньо-естетична культура*. Т.14. Київ, 1999. С.452–456.

13. Яковчук Олександр. «Псалми царя Давида» для хору а сарпелла. Київ, «Спринт-Сервіс». 2019. 100 с.

14. Varakuta M. Traditions of Choral Concert in the Psalmody of H. Havrylets. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald*. Vol. 4. 2019. Pp. 89–93.

References

1. Bardashevskaya, Ya. (2015). Psalms in the Work of Viktor Stepurko: Context of Genre and some Peculiarities of Interpretation. *Ukrainian Culture: Past, Present, Ways of Development*. *Art History*, 21(1), 150–156 [in Ukrainian].

2. Volotka, A. (2014). Genre-Performance Aspects of the Choral Style of Ye. Stankovych. *Problems of Interaction of Art, Pedagogy and Theory and Practice of Education*, 39, 353–363 [in Ukrainian].

3. Voloshenko, A. (2015). Avant-Garde Projections of National Choral Psalm on the Example of the Works of Iryna Aleksiyichuk. *Scientific Bulletin of the Mykola Lysenko Lviv National Music Academy*, 36, 44–51 [in Ukrainian].

4. Harkava, I., & Zosim, O. (2023). Christian Ideas and Images in the Works of Yurii Ishchenko. *Kyiv* [in Ukrainian].

5. Kyrylenko, Ya. (2019). “Concert” (in Memory of Mykola Leontovych) by V. Stepurka as an

Embodiment of the Memorial-Neo-Religious Model of Ukrainian Choral Concert. *Herald of National Academy of Culture and Arts Management*, 1, 337–342 [in Ukrainian].

6. The Book of Psalms. (n.d.). The Bible / Translated by I. Ohienko. URL: <https://parafia.org.ua/biblioteka/svyate-pysmo/bibliya-za-ohijenko/knyha-psalmiv/> [in Ukrainian].

7. Kramarenko, O. (2011). Semantics of Bell-Like Sonority in Choral Works of Yevhen Stankovych in the Context of Historical Musical Traditions. *Culturological Thought*, 3 (1), 90–93 [in Ukrainian].

8. Poletaieva, O. (2023). Hanna Havrylets: Genre and Stylistic Aspects of her Work. *Doctoral Thesis*. Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine, Kyiv [in Ukrainian].

9. Piatnytska-Pozdniakova, I. (2019). Semantic Levels of Musical-Textual Concept Sphere in Victoria Poleva's Psalm “Have Mercy on Me, O God”. *Artistic Studies. Music. Cinema. Theatre*, 1 (65), 39–50 [in Ukrainian].

10. Stankovych, Ye. (2001). Choral Works [Notes]. Kyiv [in Ukrainian].

11. Torba, O. (2010). Contemporary Ukrainian Choral Music: Style and Stylistic Features (Psalm 50(51) by Victoria Poleva). *Scientific Bulletin of the Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine*, 85, 357–377 [in Ukrainian].

12. Tereshchenko, A. (1999). Spiritual Foundations of Modern Ukrainian Music (on the material of choral work). *Ukraine on the Threshold of the 3rd Millennium: Spirituality and Artistic and Aesthetic Culture*, 14, 452–456 [in Ukrainian].

13. Yakovchuk, O. (2019). “Psalms of King David” for a Cappella Choir. Kyiv [in Ukrainian].

14. Varakuta, M. (2019). Traditions of Choral Concert in the Psalmody of H. Havrylets. *Herald of National Academy of Culture and Arts Management*, 4, 89–93 [in English].

*Стаття надійшла до редакції 05.07.2024
Отримано після доопрацювання 06.08.2024
Прийнято до друку 14.08.2024*